

Anna Rutkowska*

Społeczno-ekonomiczne przejawy *sharing economy*

Wstęp

Świat człowieka jest dynamicznym systemem podlegającym nieustannym zmianom polegającym, między innymi, na ciągłej transformacji wzorów myślenia i działania. Zmiany pryncypiów decydują o kierunku rozwoju ludzi, społeczeństw, a niekiedy całej kultury. Wartości i normy obecne w przestrzeni człowieka układają się we wzory i schematy, które można potraktować jak szablony, pozwalające wartościować sposoby funkcjonowania społeczeństw. Jednym ze sposobów zrozumienia rzeczywistości jest poszukiwanie określonych prawidłowości, które opisują dynamikę przekształceń [Wasyluk, 2018, s. 149]. Biorąc pod uwagę zarówno aspekt historyczny w ewoluowaniu myśli ekonomicznej, jak i praktyczną potrzebę jej społecznej użyteczności, oczywisty staje się pogląd, iż w rozwoju ekonomii jako nauki muszą być dostrzegane nowe zjawiska, procesy i trendy, kształtujące się na płaszczyźnie różnorodnych uwarunkowań rozwoju współczesnej cywilizacji. Dotyczy to także idei społecznych, których próba implementacji może w znacznym stopniu wpływać na warunki gospodarowania, co ściśle związane jest z determinantami decyzji i wyborów ekonomicznych dokonywanych przez podmioty rynkowe w stale zmieniających się warunkach otoczenia. Nasilenie się procesów globalizacyjnych związane jest w głównej mierze z takimi trendami ogólnoswiatowymi, jak: wzrastające podobieństwo krajów pod względem popytu konsumpcyjnego, zwiększona płynność na globalnych rynkach kapitałowych, zmniejszające się bariery celne, usprawnienie technologiczne, rozwój innowacji, a także pojawienie się nowych konkurentów globalnych [Rutkowska, 2018, s. 108–109]. W warunkach gospodarki opartej na wiedzy, rosnącej roli innowacji oraz dynamicznego rozwoju wysoko zaawansowanych technologii zasadne wydają się pytania o relacje zarówno konsumentów, jak i producentów do fundamentalnych kategorii ekonomicznych, takich jak własność, korzyść czy zysk.

Odpowiedzią na zachodzące zmiany w przestrzeni społecznej, ekonomicznej, kulturowej i politycznej jest trend zwany *sharing economy* (gospodarka, ekonomia współdzielenia). Biorąc pod uwagę dotychczasową

* Dr, Katedra Analizy Rynku i Marketingu, Wydział Nauk Ekonomicznych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Oczapowskiego 4, 10-724 Olsztyn, anna.rutkowska@uwm.edu.pl

dynamikę rozwoju *sharing economy*, można postawić hipotezę, iż ekonomia współdzielenia może być w niedalekiej perspektywie nowym paradygmatem wymiany rynkowej i funkcjonowania rynku. Artykuł ma charakter teoretyczny. Stanowi przegląd literatury przedmiotu dotyczącej problematyki *sharing economy*. Celem podjętych rozważań jest przedstawienie istoty *sharing economy* oraz determinantów rozwoju ekonomii współdzielenia. W artykule ukazano przykłady praktycznych zastosowań *sharing economy*, a także korzyści społeczno-ekonomiczne wynikające ze współdzielenia zasobów. Na podstawie analizy literatury przedmiotu i praktycznych przejawów *sharing economy* można stwierdzić, iż współdzielenie zasobów generuje wymierne zyski i szanse prorozwojowe w procesie wymiany dóbr i usług, zwłaszcza finansowych, transportowych, hotelarskich i turystycznych.

1. Istota *sharing economy*

Problematyka funkcjonowania rynku w głównej mierze stanowi przedmiot badań i analiz ekonomicznych. Złożoność współczesnej rzeczywistości oraz mnogość uwarunkowań wpływających na proces podejmowania decyzji gospodarczych implikuje konieczność interdyscyplinarnego ujmowania istoty zjawisk dotychczas uznawanych za stricte ekonomiczne. Kwestie wzajemnych interakcji pomiędzy konsumentami a producentami, tematyka społecznej odpowiedzialności biznesu, płaszczyzny prosumenckich inicjatyw, czy też zagadnienia związane z oddziaływaniem nowoczesnych technologii na aktualizowanie potencjału umysłu ludzkiego i konkurencyjność gospodarek rozpatrywane są przez przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, takich jak filozofia, socjologia, antropologia czy psychologia, poszerzając tym samym zakres badań naukowych, stanowiących asumpt do formułowania praktycznych rekomendacji i działań wdrażanych w działalności gospodarczej. Należy przy tym także podkreślić istotny związek między analizą *ex post* i analizą *ex ante* badanych zjawisk. B. Malinowski, wybitny polski antropolog społeczny i ekonomiczny, socjolog i badacz kultury, w książce pt. *Argonauci Zachodniego Pacyfiku* [Malinowski, 2005], przedstawia rytuał Kula, polegający na okrężnej wymianie przedmiotów posiadających znaczenie symboliczno-obrzędowe. W wymianie tej biorą udział członkowie plemion z Nowej Gwinei, z Luizjad, Wyspy Woodlark, Wyspy d'Entrecasteaux i Archipelagu Trobrianda. Transfer oparty jest na założeniu, że żaden wartościowy przedmiot nie może być zbyt długo przetrzymywany oraz na zasadzie obiegu przedmiotu, czyli obowiązku przekazywania go innej osobie. Rytuał ten przyczynia się do budowania i podtrzymywania silnych oraz opartych na wzajemnym szacunku i zaufaniu więzi międzyludzkich, które z kolei kształtują całą nową kulturę, której

immanentną część stanowi zasada wymiany dóbr. Podobne podejście do kwestii wymiany i współdzielenia dóbr prezentuje J. Fresco, amerykański futurolog, konstruktor i wynalazca, propagujący ideę ekonomii opartej na zasadzie darmowego i powszechnego dostępu do dóbr naturalnych [Fresco, 1995]. W jego opinii na obecnym etapie rozwoju cywilizacji człowiek dysponuje wszystkim, co niezbędne (zasoby naturalne i technologia komputerowa), by stworzyć podwaliny nowej ekonomii. Postuluje tym samym stworzenie systemu, w którym narody deklarują, że szeroko pojęte zasoby, takie jak czyste powietrze i woda, ziemia uprawna, edukacja, opieka zdrowotna, energia i żywność, tworzą rodzaj „wspólnego dziedzictwa” wszystkich ludzi, którzy mogą mieć dostęp do chronionych dóbr dzięki technologii komputerowej.

Przedstawione poglądy odzwierciedlają współczesne trendy ekonomiczne, zwłaszcza zjawisko określane mianem *sharing economy*. Trend ten zaczyna generować duże zainteresowanie zarówno wśród konsumentów, jak i proinnowacyjnie zorientowanych biznesmenów. Zawarte są w nim aspekty kulturowe, społeczne, ekonomiczne oraz technologiczne, osadzone na takich kategoriach ekonomicznych, jak gospodarka, innowacje, technologie, start-upy. Zgodnie z głównym założeniem *sharing economy* proces wymiany rynkowej zorientowany jest na współdzielenie zasobów, a zatem mamy do czynienia ze swoistą reorientacją i przejściem z własności, będącej cechą charakterystyczną systemu kapitalistycznego, na dostępność dóbr i usług. Wnikliwa analiza morfologii pojawiających się trendów, zwłaszcza odnoszących się do zmian postaw konsumenckich i różnych obszarów działalności przedsiębiorstw, umożliwi przede wszystkim optymalną i bardziej racjonalną alokację szeroko rozumianych zasobów, a także aktualizację potencjału przedsiębiorstw, pobudzając jednocześnie do poszukiwania i wdrażania kreatywnych i innowacyjnych rozwiązań. Obserwacja złożonej i dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości prowadzi do wniosku, iż procesy globalizacyjne, dekonstrukcja łańcuchów wartości, wzrost roli współpracy oraz wysoko zaawansowane technologie teleinformatyczne w istotny sposób przyczyniły się do zmiany krajobrazu gospodarki w skali zarówno mikro-, jak i makroekonomicznej, a także zmiany sposobów zarządzania przedsiębiorstwem.

„Na ogół z używania można czerpać więcej pożytku niż z posiadania”. To starożytne stwierdzenie autorstwa Arystotelesa staje się niezwykle aktualne także współcześnie, przybierając formę przeróżnych aktów wspólnego użytkowania szeroko pojętych dóbr i usług. Tradycyjna wymiana rynkowa polega na dostępie do dóbr poprzez nabywanie do nich prawa własności. Z posiadaniem związana jest ekspresja własnego „ja” oraz identyfikacja z przedmiotem posiadania [Kleine i inni, 1995, s. 328]. Właściciel

danego dobra ma prawo wyłącznego użytkowania, określania warunków dostępu do dobra innych osób, prawo do zbycia czy wydzierżawienia, a także prawo do pobierania pożytków z dobra [Rudawska, 2016, s. 184]. W warunkach zglobalizowanego świata własność nie stanowi już nadrzędnej kategorii w procesie produkcji, wymiany i konsumpcji. Rosnące zainteresowanie konsumentów wzbudza konsumpcja oparta na dostępie do dóbr (*access-based consumption*), będąca transakcją, która może się odbyć za pośrednictwem rynku, lecz bez transferu prawa własności [Bardhi, Eckhardt, 2012, s. 881]. Przeciwnieństwem konsumpcji opartej na posiadaniu jest także konsumpcja oparta na współdzieleniu dóbr (*sharing-based consumption*). Konsumpcję opartą na dostępie różni od konsumpcji dzielenia się fakt, iż jest ona kontrolowana przez sieć dostawców, a więc ma charakter rynkowy. W opinii R. Botsman i R. Rogers: „dzielenie się to przyszłość naszego świata, w którym mocno przesadziliśmy z konsumpcją. Ekonomia współdzielona korzysta z waluty innej niż pieniądz: korzysta z zaufania” [Botsman, Rogers, 2010, s. 16]. B. Walsh na łamach magazynu „Time” określił konsumpcję współdzieloną mianem jednej z dziesięciu idei, które zmieniają świat [Walsh, 2011, s. 8].

Sharing economy, czyli w polskim tłumaczeniu „ekonomia (gospodarka) współdzielenia”, „ekonomia dzielenia się”, definiowana jest jako system społeczno-gospodarczy zbudowany wokół podziału zasobów ludzkich i materialnych. Obejmuje wspólną kreację, produkcję, dystrybucję, handel oraz konsumpcję dóbr i usług przez różne podmioty i organizacje. Ten dynamicznie w ostatnich latach rozwijający się trend nie jest zjawiskiem nowym, bowiem po raz pierwszy problematyka dzielenia dóbr poruszona została w 1978 r. przez Marcusa Felsona oraz Joe L. Spaetha w pracy pt. *Community Structure and Collaborative Consumption: A routine activity approach*, w której wspomniani autorzy wprowadzili pojęcie konsumpcji współdzielonej, definiując ją jako proces, w którym jedna lub więcej osób konsumuje dobra lub usługi poprzez angażowanie się we wspólne aktywności z innymi osobami [Felson, Spaeth, 1978, s. 614–624]. *Sharing economy* jest niewątpliwie oryginalną ideą, innowacją biznesową i organizacyjno-technologiczną, która wkomponowuje się w proces serwicyzacji gospodarki [Poniatowska-Jaksch, Sobiecki, 2016]. Współdzielenie przejawia się współcześnie w łączeniu osób za pomocą platform internetowych, umożliwiając im świadczenie usług lub wspólne korzystanie z aktywów, zasobów, kapitału, czasu lub umiejętności bez przekazywania praw własności [Ziobrowska, 2017, s. 262]. Termin „współdzielenie” jest zatem przeciwieństwem pojęcia „własność”, co w znaczący sposób określa postawę osób uczestniczących w wymianie rynkowej.

Wzrost zainteresowania współdzieleniem szeroko pojętych dóbr determinowany jest różnymi czynnikami. Zmiana postaw zarówno konsumentów, jak i producentów wynika w głównej mierze z recesji gospodarczej i stanowi reakcję na ostatni kryzys finansowy, co przejawia się w zwiększonej skłonności do oszczędzania, większej świadomości konsumpcji i lepszemu wykorzystywaniu zasobów poprzez ograniczanie ich marnotrawstwa. Kluczową rolę w rozwoju *sharing economy* odgrywa technologia. W dobie smartfonów, GPS, portali społecznościowych, systemów płatności i mechanizmów reputacyjnych, współużytkowanie staje się realną alternatywą dla tradycyjnie rozumianej własności, obniżając w znaczącym stopniu koszty transakcyjne związane z zawieraniem transakcji. Do wzrostu zainteresowania dzieleniem się dobrami przyczyniają się także dokonujące się zmiany społeczno-kulturowe, takie jak wzrost wzajemnego zaufania, potrzeba wygody oraz poczucia przynależności i wspólnotowości w mikrospołecznościach (plemionach 2.0) [Malinowski, 2016].

Sharing economy obejmuje trzy grupy uczestników: dostawców usług, którzy dzielą się szeroko rozumianymi zasobami, użytkowników oraz pośredników, obsługujących transakcje i łączących usługodawców z użytkownikami za pomocą działających online platform internetowych [Pietrewicz, Sobiecki, 2016, s. 13]. Przedsiębiorstwa funkcjonujące w obszarze *sharing economy* spełniać powinny pięć kluczowych warunków zdefiniowanych przez R. Botsman i R. Rogersa. Rdzeń biznesu przedsiębiorstwa powinien opierać się na uwalnianiu wartości nieużywanych bądź nie w pełni wykorzystanych zasobów. Przedsiębiorstwo powinno kierować się misją wyraźnie opartą na wartościach, takich jak transparentność czy autentyczność. Powinno być także zbudowane na rozproszonych rynkach i zdecentralizowanych sieciach, które tworzą poczucie przynależności, zbiorowej odpowiedzialności i wspólnej korzyści płynącej z budowanej społeczności. Dostawcy, będący reprezentantami strony podażowej platformy, powinni być przez przedsiębiorstwo szanowani i wspierani, tak aby uczynić ich życie lepszym w warstwie ekonomicznej i społecznej. Klienci natomiast, reprezentujący stronę popytową platformy, powinni czerpać korzyść z możliwości dostępu do dóbr i usług w sposób bardziej efektywny niż w sytuacji, gdyby je nabywali na własność [Botsman, Rogers, 2010]. Zdaniem F. Bardhi i G.M. Eckhardt obszar (pole) konsumpcji współdzielonej określić można przez pryzmat takich kryteriów, jak: poziom anonimowości, czas trwania relacji konsumpcyjnej, stopień zaangażowania konsumenta, pośrednictwo rynku, typ udostępnianego dobra oraz przesłanie ideologiczne [Bardhi, Eckhardt, 2012, s. 884–886].

Sharing economy rozpatrywać można w wąskim i szerokim ujęciu. W wąskim oznacza wspólną konsumpcję, a zatem odpłatne lub nieodpłatne

użyczanie wolnych lub nie w pełni wykorzystanych zasobów przez osoby prywatne (C2C). W procesie tym najważniejszą rolę odgrywa zaufanie i współpraca w społeczności. *Sharing economy* sensu largo (inaczej „gospodarka dostępu”, *access economy*¹) odnosi się natomiast do odpłatnego bądź nieodpłatnego użyczania zasobów przez osoby prywatne i podmioty biznesowe (C2C, B2C) nie tylko na zasadzie wspólnej konsumpcji. Istotnymi wartościami w tym podejściu są oszczędność i wygoda klienta. Ekonomia współdzielenia jest zatem orientacją, zgodnie z którą konkutowanie zostaje zastąpione zaufaniem i partnerstwem, a walka o zyski – dzieleniem się. Zamiast eksploatacji dóbr wykorzystywane są prywatne zasoby, „wolne moce” (wolny czas, wolne mieszkanie, wolny samochód) i na tej podstawie tworzona jest konkretna ekonomiczna jakość. Pojęciem fundamentalnym staje się zaufanie, a wraz z potrzebą wygody i potrzebą przynależności do wspólnoty (*user experience*) tworzy siłę napędową dla całego trendu. Zmianie ulega także model własnościowy i kapitałowy. Przedsiębiorstwo z obszaru *sharing economy* swoją pozycję rynkową buduje z pozycji dostawcy danego narzędzia (aplikacji umożliwiającej komunikowanie się uczestników procesu biznesowego).

Katalizatorem rozwoju *sharing economy* są: Internet, aplikacje, wymiana plików p2p, freeware’u, a także portale społecznościowe, umożliwiające generowanie więzi i budowanie różnorodnej mozaiki kontaktów, wspólnie podzielanych wartości, interesów i celów. Nowa ekonomia jest pewną emanacją filozofii millenialsów, czyli generacji C, dla których cały proces zakupowy odbywa się w Internecie, a jego podstawowymi elementami są: marketing rekomendacji, wygoda, szybkość, cenowa konkurencyjność i używanie smartfonu do szukania usług i błyskawicznej zapłaty, swoisty minimalizm oraz nowe podejście do przetwarzania danych [Biedrzycki, 2017]. *Sharing economy* przyczynia się do promowania „pozytywnego” materializmu, czyli bardziej świadomej konsumpcji opartej na dbałości o jakość nabywanych dóbr, ich pochodzenie, sposób użytkowania, bardziej efektywne wykorzystanie zasobów, a także wydłużanie cyklu korzystania z produktu. *Sharing economy* przejawia się w różnorodnych formach zachowań konsumenckich, takich jak: *sharing* (dzielenie się), *bartering* (handel wymienny), *lending* (pożyczanie), *renting* (wynajmowanie), *recycling* (ponowne używanie), *doing yourself* (samodzielne wykonywanie), *open gardening* (zwiedzanie prywatnych ogrodów), *voluntary help* (wolontariat), *shareownership* (współwłasność), *repairing* (naprawianie), *common buying* (wspólne kupowanie) [Jaros, 2016, s. 84, 86]. *Sharing economy* uważa się za przeciwieństwo ekonomii BAU (*Business-AsUsual Economy*), w której

¹ Pojęcie *access economy* wprowadzone zostało jako korekta dla pojęcia *sharing economy* przez F. Bardhi i G.M. Eckhardt [Bardhi, Eckhardt, 2015].

centralnym wyznacznikiem działań jest wzrost [Schor i inni, 2014]. Wdrażanie działań opartych na budowaniu społeczności konsumentów dzielących się produktami przedsiębiorstwa oraz ułatwianie procesów związanych z dystrybucją dóbr w dłuższej perspektywie może przyczynić się do pozyskania nowej lub powiększenia dotychczasowej grupy docelowej konsumentów, kreowania i wzmacniania korzystnego wizerunku marki, a także wzrostu innowacyjności i nowoczesności przedsiębiorstwa. Z rozwojem *sharing economy* immanentnie związany jest także rozwój wspólnoty. Ekonomia współdzielenia wpisuje się bowiem w obszar ekonomii społecznej [Wilkin, 2007, s. 51]. Dotyczy ona wspólnej konsumpcji, crowdsourcingu i crowdfundingu. Działania podejmowane w obszarze ekonomii społecznej i ekonomii współdzielenia mogą być zatem efektywną próbą połączenia gospodarowania z budowaniem więzi społecznych, których zasadniczym celem jest wzmocnienie bezpieczeństwa ekonomicznego oraz socjalnego podmiotów indywidualnych.

2. *Sharing economy* w praktyce

Ekspansja geograficzna oraz wzrost skali wymiany dóbr i usług nabrały obecnie bezprecedensowego tempa. Szczególnie interesującym zjawiskiem w kontekście ekonomii współdzielenia jest krystalizowanie się nowych modeli biznesowych. Generalnie można wyróżnić dwa przykładowe modele. Pierwszym z nich jest model oparty o popyt na określone dobro lub usługę zgłaszany poprzez użytkowników (użytkownicy zgłaszają zapotrzebowanie na platformie i są kojarzeni z ludźmi, którzy chcą taką rzecz udostępnić). Drugi model oparty jest o podaż dóbr lub usług oferowanych przez użytkowników na określonych warunkach dostępności (model biznesowy platformy oparty jest na propozycjach usług z określonymi warunkami dostępu). Wspólna dla obu modeli jest próba dywersyfikacji przychodu, która pozwoliłaby na uczynienie biznesu opłacalnym. Z raportu Accenture Technology Vision 2016 [People First: The Primacy of People in a Digital Age, 2016] wynika, że w 2020 r. przedsiębiorstwa cyfrowe będą stanowić 1/4 całej gospodarki, a najszybciej rozwijającym się segmentem będą platformy biznesowe, wykorzystujące możliwości, jakie daje budowanie nowych modeli opartych na otwartych ekosystemach. Z prognoz przeprowadzonych przez PwC wynika, że przychód generowany przez pięć głównych segmentów rynku ekonomii współdzielenia w 2025 r. wynosić będzie 335 mld dolarów [PwC, 2015]. *Sharing economy* ufundowana jest na założeniu, że zarówno gospodarstwa domowe, jak i podmioty gospodarcze dysponują nie w pełni wykorzystanymi zasobami, które mogą być uaktywnione poprzez wprowadzenie ich do obiegu gospodarczego. W celu podniesienia ich produktywności za pośrednictwem

platform internetowych i z pominięciem profesjonalnych pośredników dokonuje się wymiana rynkowa. Rozwój technologii w znaczącym stopniu ułatwił tworzenie nowych form rynku, w tym mikrouслуг i mikropłatności. Biorąc pod uwagę pozytywne zmiany związane z *sharing economy*, Komisja Europejska postrzega ekonomię współdzielenia jako szansę na dostarczenie europejskiej przedsiębiorczości silnego bodźca rozwojowego, co umożliwiłoby uczynienie z innowacyjnych modeli biznesowych jedno z kół zamachowych gospodarki.

Przedmiotem *sharing economy* jest przede wszystkim transport (Uber, BlaBlaCar, Turo), akomodacja i przestrzeń (Airbnb, Landshare, JustPark), umiejętności i czas (Skillshare, Skilltrade, Khan Academy) oraz inne zasoby materialne, jak narzędzia czy sprzęt. Uber to jeden z najszybciej rozwijających się start-upów na świecie, który za pośrednictwem autorskiej aplikacji na smartfona kojarzy kierowców z pasażerami. Firma została założona w 2009 r. przez G. Campę i T. Kalanicka. Uber jest globalną usługą, która działa w 737 miastach w 84 krajach świata. Według analiz „The Wall Street Journal” wartość Ubera w grudniu 2015 r. wyceniana została na 62,5 mld dolarów [*Uber’s Financials: An Inside Look*]. BlaBlaCar jest największym na świecie serwisem społecznościowym łączącym kierowców, którzy dysponują wolnymi miejscami w swoich autach z pasażerami podróżującymi w tym samym kierunku. Dotyczy to zarówno krótkich, jak i długich dystansów. Serwis stworzony został w 2006 r. przez F. Mazzellę we Francji. Obecnie funkcjonuje w 22 krajach: w Beneluksie, Brazylii, Chorwacji, Czechach, Francji, Hiszpanii, Indiach, Meksyku, Niemczech, Polsce, Portugalii, Rosji, Rumunii, Serbii, Słowacji, Turcji, na Ukrainie, na Węgrzech, we Włoszech oraz w Wielkiej Brytanii i skupia ponad 550 pracowników. Równie często przywoływanym biznesowym przykładem eksplozji *sharing economy* jest Airbnb, będący najpopularniejszym na świecie serwisem dla podróżników, który oferuje płatne noclegi w ponad 65 tys. miast w 192 krajach na całym świecie. Za jego pośrednictwem można wynająć apartament, willę, a nawet zamek. W 2011 r. serwis dysponował 120 tys. ofert, a obecnie ma ich w puli 2,5 mln. Wycena rynkowa Airbnb w 2017 r. była znacznie wyższa niż wycena „tradycyjnych” sieci hotelarskich na świecie i wyniosła ok. 30 mld dolarów. Sukcesy firm takich jak Uber, Airbnb czy BlaBlaCar zachęcają polskich przedsiębiorców do tworzenia nie tylko autorskich projektów, ale i do kreatywnego czerpania z pomysłów już opracowanych. Skilltrade to polski portal umiejętności założony w 2014 r. przez M. Glińskiego i W. Marciniaka, skupiający prawie 300 tys. osób, które pragną się rozwijać. Portal umożliwia poznawanie ludzi o różnorodnych zainteresowaniach oraz wymianę, kupno lub sprzedaż umiejętności. Wspólne uczenie się pozwala użytkownikom portalu szybciej nabywać wiedzę,

a wspólne uprawianie sportów sprzyja utrzymaniu wysokiej motywacji. Kilka polskich serwisów działa na podobnych zasadach jak popularne zagraniczne firmy: Wolneauto.pl to platforma do pożyczania samochodów (podobna do RelayRides, Whipcar czy Getaround), JadeZabioire.pl oferuje społecznościowe przewozy paczek (tak jak Postmates czy Favor), iParkomat pomaga w znajdowaniu miejsc parkingowych (jak Just Park), a wooloo.pl pełni funkcję bazaru, na którym spotykają się zlecniodawcy z dorywczymi pracownikami (analogicznie do Task Rabbit, Sortet czy YouDo) [Domaradzki, 2015].

W Stanach Zjednoczonych duża popularność *sharing economy* wiąże się z istnieniem większej różnorodności platform wymiany, wśród których wymienia się: DogVacay (zapewnienie opieki dla zwierzęcia), SnapGoods (zamiana sprzętu elektronicznego), Spinlister (wypożyczenie roweru, deski surfingowej, snowbordowej), Zaarly (wymienianie się przygotowaną żywnością), Fon (sieć dzielenia się łączem WiFi) i TaskRabbit (wymiana wykonywaną pracą). W Polsce popularnymi platformami są Bankczasu (użyczenie swojego wolnego czasu), Thingo (społecznościowy system wymiany), BlaBlaCar (usługi transportowe), Veturilo (warszawski rower publiczny), Airbnb i Wimdu (wynajem domów i mieszkań).

Konsumpcja współdzielona może być traktowana w kategoriach innowacji dysruptywnych i innowacji społecznych. Odzwierciedla bowiem dążenie człowieka do zrównoważonego rozwoju, rozumianego jako harmonijne współistnienie gospodarki, środowiska i społeczeństwa. *Sharing economy* w swej treści jest gospodarką transakcyjną. Sposób organizacji biznesu opiera się na budowaniu relacji między rozproszonymi grupami dostawców i klientów. Współdzielenie własności musi zatem wiązać się z tworzeniem bezpośrednich relacji międzyludzkich, eliminować anonimowość konsumpcji oraz wzmocnić społeczną otwartość. Relacje te mają szczególny wymiar, pozbawiony trwałych cech związków między dostawcą a odbiorcą. O potencjale określonej formy biznesu w dużej mierze decyduje jej gospodarcze usytuowanie. Dalsze perspektywy rozwojowe *sharing economy* determinowane będą obfitością produktową, przekazem informacyjnym, technikami dystrybucji i przede wszystkim oczekiwaniami nowego, internetowo-cyfrowego pokolenia młodych ludzi masowo korzystających z aplikacji mobilnych [Pietrewicz, Sobiecki, 2016, s. 15–17].

Analizując inicjatywy z zakresu *sharing economy*, można stwierdzić, iż idea konsumpcji współdzielonej stwarza niewątpliwie duże szanse rozwojowe w procesie wymianie dóbr i usług finansowych, transportowych, hotelarskich, turystycznych. W całościowej ocenie efektów oddziaływania ekonomii dzielenia się należy jednak wziąć pod uwagę także zagrożenia z nią związane. Kluczowymi czynnikami ryzyka, w obliczu których stoi

gospodarka współpracy, są zmiany legislacyjne, rozwój szarej strefy, zaburzenie konkurencyjności oraz spadek obrotów podmiotów działających w dotychczasowych ramach prawnych. Do obszarów problematycznych zaliczyć też można takie aspekty, jak: niedostateczna ochrona prywatności, niska jakość i brak gwarancji realizacji usługi, trudność ewentualnego dochodzenia roszczeń, brak gwarancji ochrony praw pracowników zatrudnionych w gospodarce współdzielenia, niepłacenie podatków przez dzielących się zasobami, brak odpowiedzialności w razie zagrożenia zdrowia lub życia konsumentów. Otwarte zatem pozostaje pytanie o długookresowy bilans korzyści i kosztów *sharing economy*. Idee mają swoje konsekwencje. Warto zatem w kontekście świadomiej i zrównoważonej konsumpcji zastanowić się nad słusnością stwierdzenia Seneki: „Posiadanie jakiegokolwiek dobra nie daje radości, jeżeli nie dzielimy go z drugim człowiekiem”.

Zakończenie

Dynamiczny rozwój *sharing economy* jest wypadkową kolizji megatrendów, z których największe znaczenie ma przełom w rozwoju technologii. Czynnikiem katalizującym wzmożone zainteresowanie konsumpcją współdzieloną jest globalny wzrost dostępu do Internetu, ograniczony dostęp do zasobów (coraz częściej koszt alternatywny „posiadania” jest dużo wyższy niż koszt „dostępu” do produktów i usług), urbanizacja, a także zmiany demograficzne i społeczne. Typowy klient platform gospodarki współdzielenia to człowiek młody, intensywnie korzystający ze smartfonu, mobilny i otwarty na ludzi, ale zarazem ograniczony możliwościami finansowymi i szukający efektywnych kosztowo rozwiązań. Siłą napędową *sharing economy* jest więc pokolenie Y, nazywane także millenialsami czy pokoleniem cyfrowym.

Przedsiębiorczość *sharing economy* można postrzegać w kategorii innowacji społecznej, która przyczynić się może do bardziej ekologicznej i zgodnej z ideą zrównoważonego rozwoju dystrybucji dóbr i usług. W sytuacji gdy krytycznym problemem kapitalizmu staje się rozerwanie związku między rynkiem a wartościami, model gospodarki współdzielenia oznacza swoisty powrót do źródeł. *Sharing economy* można więc postrzegać jako uzupełnienie gospodarki głównego nurtu o segment biznesu społecznie odpowiedzialnego [Hausner, Zmysłony, 2015]. Stwarza ona nowe, szerokie możliwości dla przedsiębiorców. Dotychczas wejście na rynek dojrzałych korporacji przez nowe firmy wymagało pokonania wielu barier, często związanych z ekonomią skali [Hałasik, 2017, s. 140]. Silne strony tradycyjnych modeli biznesowych są oparte na marce, zaufaniu i doświadczeniu budowanemu przez wiele lat lub dekad. Dokonująca się obecnie zmiana polega na przyjęciu przez przedsiębiorstwo wchodzące na rynek

innowacyjnego modelu biznesowego platformy technologicznej, która staje się alternatywnym rynkiem obrotu, oszczędzając czas klienta i biorąc na siebie ryzyko jego niezadowolenia. Dzięki innowacjom technologicznym platformy oferują obniżony koszt transakcyjny oraz możliwość kojarzenia wolnych zasobów z popytem. Zmiany modelu biznesowego zachodzą nie tylko w obrębie komercyjnie funkcjonujących przedsiębiorstw sektora prywatnego, ale także w podmiotach sektora publicznego. Na podstawie danych generowanych przez platformy mieszkańcy wraz z władzami i przedsiębiorstwami z *sharing economy* mogą redefiniować sposoby realizacji usług publicznych [Łuba, 2016]. Ekonomia współdzielenia staje się więc jednym z kluczowych trendów, będących alternatywnym kierunkiem w myśleniu o przyszłości miast, przed którymi stoją liczne wyzwania związane z poprawą jakości życia czy wzmocnieniem konkurencyjności w wymiarze regionalnym, krajowym, a w przypadku niektórych nawet międzynarodowym [Banaszek, 2016, s. 52].

Sharing economy ufundowana na kooperacji i zaufaniu jest wiązką nowych modeli działalności gospodarczej, których trafność i społeczna akceptowalność jest obecnie poddawana próbie czasu. Jak każdy rodzaj działalności gospodarczej funkcjonuje w określonych uwarunkowaniach zewnętrznych, które mogą sprzyjać bądź hamować rozwój konsumpcji współdzielonej. J.B. Schor fenomen *sharing economy* nazywa innowacją społeczną, napędzaną etosem trwałego, zrównoważonego rozwoju oraz rozwojem nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych i społeczności sieciowych. Innowacja ta stoi w opozycji do ideałów społeczeństw postmodernistycznych, w których posiadanie stało się normatywnym ideałem, wyznaczającym kierunek dominującemu wzorcowi konsumpcji. Podsumowując, można stwierdzić, iż ekonomia współdzielenia, będąc zjawiskiem ekonomicznym i społecznym, stanowi ogromną szansę, ale także wyzwanie, które już dziś przyczynia się do zmiany klasycznych modeli biznesowych i sposobu funkcjonowania rynku [*Scoping the Sharing Economy...*, 2016]. Ekonomia współdzielenia, stwarzając możliwość wzrostu gospodarczego bez konieczności wytwarzania nowych zasobów środków produkcji, może przyczynić się bowiem do przesuwania granicy wzrostu. W dłuższej perspektywie dodatkowym efektem *sharing economy* będą znaczące zmiany o charakterze ekonomicznym, społeczno-kulturowym i behawioralnym (przejście od perspektywy użytkownika do społeczeństwa prosumentów) [Łuba, 2016, s. 11]. W wymiarze ekologicznym, szczególnie istotnym w modelu zrównoważonego rozwoju, *sharing economy* stanowi nowy, niekapitałochłonny instrument wypełniania międzynarodowych zobowiązań związanych z ochroną środowiska [*Understanding the Sharing Economy...*, 2016].

Literatura

- Banaszek M. (2016), *Ekonomia współdzielenia jako alternatywny kierunek rozwoju miast*, „Ekonomia Społeczna”, nr 1.
- Bardhi F., Eckhardt G.M. (2012), *Access-based Consumption: The Case of Car Sharing*, „Journal of Consumer Research” Vol. 39, December.
- Bardhi F., Eckhardt G.M. (2015), *The Sharing Economy Isn't About Sharing at All*, „Harvard Business Review”, January–February.
- Biedrzycki N. (2017), *Sharing economy – utopia czy przyszłościowy biznes?*, <https://www.forbes.pl/opinie/czym-jest-sharing-economy-ekonomia-wspoldzielenia/demjyn9>, dostęp: 17.07.2018.
- Botsman R., Rogers R. (2010), *What's Mine Is Yours: The Rise of Collaborative Consumption*, Tantor Media, Connecticut.
- Domaradzki K. (2015), *Polacy potrafią się dzielić i na tym zarabiać*, <https://www.forbes.pl/pierwszy-milion/polskie-firmy-z-ekonomii-wspoldzielenia-sharing-economy/nrsj01b>, dostęp: 17.07.2018.
- Ekonomia współdzielenia – nowy trend, który zmienia światową gospodarkę*, <http://biznes.onet.pl/wiadomosci/kraj/uber-airbnb-popularnosc-sharing-economy/v6890e>, dostęp: 17.07.2018.
- Fasadowe sharing economy, czyli wyeliminujemy pośrednika*, <http://marketingmobilny.pl/fasadowe-sharing-economy-czyli-wyeliminujemy-posrednika/>, dostęp: 17.07.2018.
- Felson M., Spaeth J.L. (1978), *Community Structure and Collaborative Consumption: A routine activity approach*, „American Behavioral Scientist”, Vol. 21, No. 4.
- Fresco J. (1995), *The Venus Project: the redesign of a culture*, Global Cyber-Vision, Florida.
- Hałasik M.G. (2017), *Sharing economy wyzwaniem dla współczesnych przedsiębiorstw*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici”, nr 2.
- Hausner J., Zmyślony M. (2015), *FIRMA – IDEA – nowe podejście do wartości w biznesie*, EFNI, Sopot.
- Jaros B. (2016), *Sharing economy jako ważny trend w obszarze zrównoważonej konsumpcji*, „Handel Wewnętrzny”, nr 5 (364).
- Kleine S.S., Kleine R.E., Allen Ch.T. (1995), *How is Possession “Me” or “Not Me”? Characterizing Types and an Antecedent of Material Possession Attachment*, „Journal of Consumer Research”, Vol. 22, No. 3.
- Łuba P. (red.) (2016), *(Współ)dziel i rządź! Twój nowy model biznesowy jeszcze nie istnieje*, Raport PwC.
- Malinowski B. (2005), *Argonauci Zachodniego Pacyfiku*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Malinowski B.F. (2016), *Czym naprawdę jest sharing economy?* <https://wethecrowd.pl/czym-jest-sharing-economy/>, dostęp: 17.07.2018.
- People First: The Primacy of People in a Digital Age*, Report 2016, Accenture Technology Vision.
- Pietrewicz J.W., Sobiecki R. (2016), *Przedsiębiorczość sharing economy*, w: M. Poniatowska-Jaksch, R. Sobiecki (red.), *Sharing economy (gospodarka współdzielenia)*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.

- Poniatowska-Jaksch M., Sobiecki R. (red.) (2016), *Sharing economy (gospodarka współdzielenia)*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- PwC (2015), *The Sharing Economy. Consumer Intelligence Series, Report*, PwC.
- Rudawska I. (2016), *Ekonomia dzielenia się, czyli konsumpcja współdzielona i inne formy alternatywnego dostępu do dóbr*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 254.
- Rutkowska A. (2018), *Pojęcie i pomiar trendów w ekonomii*, w: A. Kucner, R. Sierocki, P. Wasyluk (red.), *Trendy. Interpretacje i konfrontacje*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn.
- Schor J.B., Craig J., Thompson E. (2014), *Sustainable Lifestyles and the Quest for Plenitude. Case Studies of the New Economy*, Yale University Press, Yale.
- Scoping the Sharing Economy: Origins, Definitions, Impact and Regulatory Issues* (2016), Institute For Prospective Technological Studies Digital Economy, Working Paper 01.
- Uber's Financials: An Inside Look*, *The Wall Street Journal*, <http://www.wsj.com/graphics/uber-financials/>, dostęp: 17.07.2018.
- Understanding the Sharing Economy, System Initiative on Environment and Natural Resource Security* (2016), World Economic Forum, Industry Agenda.
- Walsh B. (2011), *Today's Smart Choice: Don't Own. Share*, „Time”, No. 17.
- Wasyluk P. (2018), *Morfologia trendu. Postrzeganie trendów w filozoficznej refleksji nad historią*, w: A. Kucner, R. Sierocki, P. Wasyluk (red.), *Trendy. Interpretacje i konfrontacje*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn.
- Wilkin J. (2007), *Czym jest gospodarka społeczna i jakie ma znaczenia we współczesnym społeczeństwie?*, „Ekonomia Społeczna”, nr 1.
- Ziobrowska J. (2017), *Sharing economy jako nowy trend konsumencki*, w: U. Kalina-Prasznik (red.), *Własność w prawie i gospodarce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.

Streszczenie

Sharing economy (ekonomia współdzielenia) stanowi nowy nurt społeczno-ekonomiczny zorientowany na współdzielenie zasobów w procesie konsumpcji, który uznawany jest za jeden z najbardziej kluczowych trendów zglobalizowanego świata. Rozwój nowych form prowadzenia działalności gospodarczej opartych na infrastrukturze wzajemnego zaufania uczestników wymiany rynkowej wywołuje zarówno pozytywne, jak i negatywne konsekwencje. Celem artykułu jest przedstawienie teoretycznych założeń i praktycznych form realizacji *sharing economy*. Dynamiczna ekspansja idei ekonomii współdzielenia implikuje szereg zmian, które z pewnością nie pozostaną bez wpływu na światową gospodarkę, modele konsumpcji czy funkcjonowanie przedsiębiorstw. Biorąc pod uwagę zarówno dotychczasowe tempo wzrostu, jak i potencjał dalszego rozwoju tkwiącego w konsumpcji współdzielonej, można przypuszczać, iż *sharing economy* może w znaczący sposób przyczynić się do zmiany sposobu podejścia zarówno konsumentów, jak i producentów do kwestii wymiany rynkowej oraz przewartościowania systemów wartości determinujących funkcjonowanie rynku. Zmiana spojrzenia na procesy transakcyjne implikuje potrzebę przyjęcia nowej perspektywy działania

podmiotów rynkowych oraz identyfikację teoretycznych założeń i praktycznych reperkusji ekonomii współdzielenia. Stwarza to niewątpliwie interdyscyplinarny obszar badań i analiz społeczno-ekonomicznych.

Słowa kluczowe

sharing economy, ekonomia współdzielenia, ekonomia dzielenia się, konsumpcja współdzielona

Socio-economic manifestations of sharing economy (Summary)

Sharing economy is a new socio-economic trend focused on sharing resources in the consumption process, which is considered one of the most key trends in the globalized world. The development of new forms of running a business based on the mutual trust infrastructure of participants in market exchange has both positive and negative consequences. The aim of the article is to present theoretical assumptions and practical forms of sharing economy. The dynamic expansion of the idea of sharing economy implies a number of changes that will certainly have an impact on the global economy, consumption patterns and the functioning of enterprises. Considering both the current growth rate and the potential for further development inherent in shared consumption, it can be assumed that sharing economy can significantly contribute to changing the approach of both consumers and producers to the issue of market exchange and re-evaluation of value systems determining the functioning of the market. The change in the view of the transactional processes implies the need to adopt a new perspective on the operation of market players and to identify theoretical assumptions and practical repercussions of the sharing economy. This undoubtedly creates an interdisciplinary area of socio-economic research and analysis.

Keywords

sharing economy, sharing economy, sharing economy, shared consumption